

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 19 juni 2025

Mål nr
T 1241-24

PARTER

Klagande

C.L.

Ombud: Advokat C.M.L.

Motparter

1. E.L.

2. A.L.

SAKEN

Ogiltigförklaring av arvskifte

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2024-01-18 i mål T 11081-23

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

C.L. har yrkat att Högsta domstolen ska upphäva det beslut om arvskifte som boutredningsmannen meddelade i februari 2023 i dödsboet efter J.L. och återförvisa ärendet till boutredningsmannen. Hon har även yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten.

E.L. och A.L. har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

C.L. har yrkat ersättning för sin rättegångskostnad i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Bakgrund

Inledning

1. J.L. avled den 5 augusti 2018. Han efterlämnade dottern C.L., barnbarnen E.L. och A.L. samt maken L.M.K. En tid efter J.L.s bortgång avled även maken. Hon efterlämnade barn som inte är bosatta i Sverige.
2. J.L. och L.M.K. hade inga gemensamma barn. Enligt ett registrerat äktenskapsförord utgjorde vardera makens tillgångar enskild egendom.
3. Tingsrätten förordnade den 10 april 2019 att egendomen i dödsboet efter J.L. skulle avträdas till förvaltning av boutredningsman.

Bouppteckningen och arvskiftet

4. Innan bouppteckning förrättades efter J.L. försökte boutredningsmannen utan framgång få kontakt med delägarna i L.M.K.s dödsbo. Boutredningsmannen begärde också hos överförmyndarnämnden

att en god man skulle förordnas att representera dödsboet efter makan; denna begäran avslogs.

5. En bouppteckningsförrättning hölls i november 2021. Dottern, barnbarnen och dödsboet efter makan angavs som dödsbodelägare i bouppteckningen, och det antecknades bl.a. att samtliga dödsbodelägare, arvingar och efterarvingar hade kallats till förrättningen, att den senast kända adressen till dödsboet efter makan hade använts för kallelsen samt att bankmedel i Israel var föremål för ytterligare utredning. Handlingen innehöll vidare uppgifter om J.L.s tillgångar och skulder på dödsdagen. Makarnas äktenskapsförord nämndes inte och någon kopia av det bifogades inte. Bouppteckningen var försedd med en skriftlig försäkran av bouppgivaren om att uppgifterna var riktiga och ett skriftligt intygande av två goda män om att allt blivit rätt antecknat.

6. Bouppteckningen gavs in till Skatteverket för registrering. Enligt utredningen har någon registrering emellertid inte skett på grund av att bouppteckningen inte har gått till på rätt sätt eftersom ingen som kunde företräda dödsboet efter L.M.K. hade kallats till förrättningen.

7. Beslut om arvskifte fattades av boutredningsmannen i februari 2023. Kvarlåtenskapen efter J.L. fördelades mellan hans dotter och hans barnbarn. Inför beslutet fick de möjlighet att lämna skriftliga synpunkter på skiftet. Det hölls inget skiftessammanträde.

Klandertalan

8. C.L. väckte talan om klander av arvskiftet. Hon yrkade att beslutet om arvskifte skulle upphävas och att ärendet skulle återförvisas till boutredningsmannen. Som skäl angav hon att arvskifte inte fått ske på grund av att bouppteckning inte kan anses förrättad då någon korrekt

bouppteckning inte registrerats av Skatteverket och att något skiftes-sammanträde inte hade hållits.

9. E.L. och A.L. bestred yrkandet. De ansåg sammanfattningsvis att arvskiftet hade skett på ett korrekt och rättssäkert sätt trots de utmaningar som uppstått under förvaltningen av dödsboet.

10. Tingsrätten ogillade käromålet. Hovrätten har fastställt tingsrättens dom.

Vad målet gäller

11. Målet gäller om boutredningsmannens beslut om arvskifte ska upphävas och ärendet återförvisas. En fråga är om bouppteckning kan anses ha förrättats trots att bouppteckningen inte har registrerats hos Skatteverket. En annan fråga är vilken betydelse det har att beslutet om arvskifte har fattats utan att något skiftessammanträde hållits.

Allmänt om dödsboförvaltning och arvskifte

12. Om inte särskild dödsboförvaltning har anordnats ska dödsbodelägarna gemensamt förvalta den dödes egendom under boets utredning. Dödsbodelägare är den avlidna personens arvingar och universella testamentstagare samt – fram till dess att bodelning skett, om sådan ska ske – efterlevande make eller sambo. (Se 18 kap. 1 § ärvdabalken.)

13. Arvskifte förrättas av arvingar och universella testamentstagare. Mot någon delägars bestridande får skifte inte ske innan bouppteckning har förrättats. På delägars begäran kan rätten utse någon att vara skiftesman. (Se 23 kap. 1, 2 och 5 §§ ärvdabalken.)

14. Såväl utredning och förvaltning av ett dödsbo som arvskifte är i grunden att betrakta som privata angelägenheter (jfr NJA II 1933 s. 523).

15. En form av särskild dödsboförvaltning är förvaltning genom en boutredningsman. En sådan kan förordnas av rätten efter begäran av bl.a. en dödsbodelägar. I uppdraget ingår att verka för en snabb avveckling av dödsboet. Boutredningsmannen ska ta hänsyn till såväl dödsbodelägaras som borgenärers och andra rättsägares intressen och får anpassa avvecklingen till omständigheterna i det enskilda fallet. (Se bl.a. 19 kap. 1 och 15 §§ ärvdabalken samt ”Boutredningsmannens bedömning” NJA 2023 s. 761 p. 9 och 12.)

16. Det anses ingå i uppdraget som boutredningsman att vara skiftesman utan att det särskilt förordnas om det (se NJA II 1933 s. 546 f.).

Bouppteckning

Begreppet bouppteckning

17. Benämningen bouppteckning används för att beteckna både den förrättning som ska hållas efter ett dödsfall och den skriftliga handling som utvisar förrättningens resultat. En viktig funktion med bouppteckning – i båda betydelserna – är att klargöra förutsättningarna inför ett arvskifte.

Bouppteckningsförrättningen

18. Som utgångspunkt ska bouppteckning förrättas senast tre månader efter ett dödsfall. Samtliga dödsbodelägar ska kallas i god tid till förrättningen. Även om den avlidnas efterlevande make eller sambo inte är dödsbodelägar ska han eller hon kallas. Om en boutredningsman är förordnad ingår det i uppdraget att föranstalta om bouppteckning. (Se 20 kap. 1 § första stycket och 2 § första stycket ärvdabalken.)

19. Var och en av de som ska kallas till förrättningen har typiskt sett rättsligt skyddade intressen i dödsboet och de kan anmanas att lämna

uppgifter till bouppteckningen (jfr 20 kap. 6 § första stycket och 23 kap. 1 § ärvdabalken). Om en dödsbodeläggare avlider innan boet avvecklats inträder dennes dödsbo som huvudregel i hans eller hennes ställe.

20. Att en efterlevande make som inte är dödsbodeläggare ska kallas till bouppteckningsförrättningen motiveras inte av att maken har något skyddat intresse utan av att han eller hon i regel får antas ha sådan kunskap om förhållandena i dödsboet att det är lämpligt med närvaro vid förrättningen (jfr NJA II 1933 s. 311). Det sistnämnda gäller inte nödvändigtvis för deläggare i dödsboet efter maken.

Bouppteckning och registrering hos Skatteverket

21. I bouppteckningen ska bl.a. dagen för förrättningen och vilka som har kallats till den anges. Kan uppgift i visst hänseende inte lämnas ska det anmärkas. Den dödes tillgångar och skulder liksom en del andra uppgifter ska antecknas. Om det efter den döde finns ett testamente eller, om han eller hon var gift, ett äktenskapsförord angående förmögenhetsordningen ska det tas in i bouppteckningen eller bifogas genom bestyrkt kopia. Handlingen ska undertecknas av bouppgivaren och de goda män som förrättat bouppteckningen. (Se 20 kap. 3 och 4–6 §§ ärvdabalken.)

22. Inom en månad efter att bouppteckningen har upprättats ska den ges in för registrering till Skatteverket (se 20 kap. 8 § första stycket ärvdabalken).

23. Blir en ny tillgång eller skuld känd efter det att bouppteckning har förrättats eller upptäcks annan felaktighet i bouppteckningen, ska tilläggsbouppteckning förrättas (se 20 kap. 10 § ärvdabalken). Att en tilläggsbouppteckning ibland behövs innebär i allmänhet inte att den tidigare bouppteckningen inte anses vara förrättad (se bl.a. ”Stinas bouppteckning” NJA 2018 s. 341 p. 11).

24. Skatteverket får inte registrera en bouppteckning om det inte framgår att förrättningen har gått till på sätt som anges i 20 kap. ärvdabalken. Är bouppteckningen bristfällig, får Skatteverket med föreläggande om vite bestämma tid inom vilken bristen ska vara avhjälpd. Har bouppteckning inte alls förrättats får Skatteverket förordna en lämplig person att föranstalta om det. (Se 20 kap. 9 § ärvdabalken.)

25. Det förekommer bouppteckningar som är så bristfälliga att bouppteckning överhuvudtaget inte kan anses förrättad. Om bouppgivaren inte i bouppteckningen lämnat en försäkran om att uppgifterna är riktiga, eller om handlingen inte innehåller de goda männens intygande om att allt har blivit rätt antecknat anses så vara fallet (jfr NJA II 1933 s. 333 och 373 samt ”Stinas bouppteckning” p. 9). Brister i fråga om kallelseförfarandet medför att bouppteckning inte kan registreras men vilken betydelse i övrigt som bristen bör medföra får bestämmas med hänsyn till bristens karaktär bedömd i förhållande till omständigheterna i det enskilda fallet. När det gäller en situation där en delägare inte blivit kallad till förrättningen anges i förarbetena att frågan om bouppteckningen inte alls ska anses vara förrättad får avgöras av om felet är av så allvarlig art att sådan påföljd bör gälla (NJA II 1933 s. 311, jfr även s. 347 f., ”Den oavslutade bouppteckningen” NJA 2009 s. 717 och ”Stinas bouppteckning” p. 10).

26. Det förhållandet att Skatteverket har avslagit en begäran om registrering av bouppteckningen talar visserligen för att bouppteckningen inte har uppfyllt de krav som följer av 20 kap. ärvdabalken, men det innebär alltså inte nödvändigtvis att en bouppteckning inte har förrättats. Huruvida så är fallet måste bedömas mot bakgrund av hur allvarliga bristerna är.

Arvskifte

Skiftessammanträde

27. För en skiftesman tillämpas i huvudsak samma regler som gäller för en bodelningsförrättare (se 23 kap. 5 § första stycket ärvdabalken).

Skiftesmannen ska bestämma tid och plats för arvskiftet och kalla till ett skiftessammanträde (se 17 kap. 6 § första stycket äktenskapsbalken). Något undantag från regeln om att skiftessammanträde ska hållas finns inte, men betydelsen av en brist i detta avseende måste bedömas mot bakgrund av förhållandena i det enskilda fallet.

28. Skiftesmannen ska pröva tvistiga frågor som är av betydelse för arvskiftet och som inte är föremål för rättegång. I ett sådant fall ska skiftesmannen även fatta beslut om arvskifte. (Se 17 kap. 6 § andra stycket äktenskapsbalken.)

Klander och återförvisning

29. Ett arvskifte som har beslutats av en skiftesman får klandras inom viss tid. Rätten får återförvisa ärendet till skiftesmannen. (Se 17 kap. 8 § äktenskapsbalken.)

30. Vid bedömningen av om återförvisning till skiftesmannen ska ske bör det beaktas att återförvisning innebär ytterligare kostnader för dödsboet samt tidsutdräkt innan arvingar och universella testamentstagare kan ta del av kvarlåtenskapen. Beslut om återförvisning till skiftesmannen bör därför inte fattas utan att det finns goda skäl för det. Ett sådant kan vara att rätten kommer fram till att det finns anledning att göra ändringar i arvskiftet. (Jfr NJA II 1933 s. 552 f.)

31. Rättens möjlighet att besluta om återförvisning bör också ses mot bakgrund av att rättegångsbalkens regler om resning och klagan över domvilla är tillämpliga även i fråga om bodelning och arvskifte som har förrättats av en bodelningsförrättare eller skiftesman (se 17 kap. 9 § äktenskapsbalken). Att det i ett klander mål framkommer att det vid förfarandet inför skiftesmannen har förekommit en omständighet som skulle ha utgjort domvilla kan också vara ett skäl att återförvisa ärendet till skiftesmannen. Frågan om så bör ske får avgöras av omständigheterna i det enskilda fallet.

Bedömningen i detta fall

32. C.L. har gjort gällande att arvskifte, mot hennes bestridande, inte kunnat beslutas innan bouppteckningen registrerats hos Skatteverket eftersom den under sådana förhållanden inte kan anses förrättad. Att en bouppteckning inte har registrerats innebär inte i sig att den inte är förrättad. Om bouppteckningen i något väsentligt avseende inte uppfyller kraven i 20 kap. ärvdabalken kan det emellertid innebära att någon bouppteckning inte anses förrättad. (Jfr p. 13, 25 och 26.)

33. J.L.s maka har inte varit dödsbodelägare i hans dödsbo; av den förmögenhetsordning som gällt mellan makarna följer att någon bodelning inte ska ske. Maken var inte hans arvinge och, såvitt känt, inte heller universell testamentstagare efter honom. Det har alltså inte funnits någon skyldighet att kalla henne till bouppteckningsförrättningen i egenskap av dödsbodelägare. (Jfr p. 2, 12 och 20.)

34. Den brist som kan föreligga beträffande kallelserna kan, mot denna bakgrund, inte anses vara av så allvarligt slag att någon bouppteckning inte ska anses vara förrättad (jfr p. 5 och 25).

35. När det gäller hanteringen av arvskiftet har C.L. som grund i klanderprocessen invänt att arvskiftet inte föregåtts av något skiftes-sammanträde.

36. Boutredningsmannen borde, i egenskap av skiftesman, ha kallat till ett sammanträde. Så har inte skett. Vid bedömningen av om den bristen bör föranleda att arvskiftet ska upphävas måste dock beaktas att det inte ifrågasätts att boutredningsmannen har anmält att boet var berett för skifte och avgett slutredovisning samt att parterna i tiden före arvskiftet getts möjlighet att framföra sina synpunkter avseende fördelningen av arvet. Vidare har C.L. inte påstått att fördelningen av kvarlåtenskapen har blivit oriktig. Mot den bakgrunden finns det inte anledning att upphäva boutredningsmannens beslut och återförvisa ärendet. (Jfr p. 27 och 29–31.)

37. Det finns alltså inte skäl att upphäva beslutet om arvskifte och återförvisa ärendet till boutredningsmannen. Det innebär att hovrättens domslut ska fastställas.

I avgörandet har deltagit justitieråden Agneta Bäcklund, Petter Asp, Malin Bonthron, Cecilia Renfors och Margareta Brattström (referent). Föredragande har varit justitiesekreteraren Benjamin Bergström.